

JANEZ HAUSENBICHLER, FRAN ROBLEK IN RISTO SAVIN

MOŽJE, KI SO VPLIVALI NA RAZVOJ IN UGLED ŽALCA IN SAVINJSKE DOLINE

(RAZISKOVALNA NALOGA)

Avtorji: Eva Nina Kozmus, Gregor Pepel, Urška Pepel, člani
šolskega novinarskega krožka (Špela Strašek, Saša Bitenc,
Maja Vasle, Katarina Vasle, Tanja Stjepanovič, Maja
Planinšek, Sabina Zaleznik)

Razred: 5./8, 8. in 9./9

Mentorica: Metka Hleb, prof.

Leto izdelave: 2006

Ustanova: I. osnovna šola Žalec

Pri izdelavi raziskovalne naloge smo si poleg razpoložljive literature pomagali še z iskanjem najrazličnejših informacij in virov.

Ob tem se želimo zahvaliti vsem, ki so se na naše prošnje in želje odzvali in nam na različne načine pomagali, bodisi s slikovnim materialom ali z dragocenimi podatki iz preteklosti, ki pa niso nikjer zapisani.

Za pomoč se zahvaljujemo g. Tatjani Kač iz Osrednje knjižnice v Celju, g. I.Božičku, g. župniku J. Rupniku in g. Arhu, in g. Kozmusu za slikovni material, g.D. Goriupu za prijazen sprejem na domačiji in poučno uro zgodovine,g. K. Bauer za lektoriranje in g S. Kukovcu za tehnično obdelavo naloge.

POVZETEK

Janez Hausenbichler, Fran Roblek in Risto Savin so vsak na svojem področju, s svojim delom pripomogli k razvoju in ugledu Žalca in Savinjske doline.

Z raziskovalno nalogo smo, s pomočjo literature, ogledov in zbiranja drugih informacij poskušali izvedeti čim več o njihovem ustvarjalnem življenju.

Ključne besede: Žalec, Spodnja Savinjska dolina, hmeljarstvo, skladatelj,

SUMMARY

Janez Hausenbichler, Fran Roblek and Risto Savin were some of the most influential men that have influenced the development and esteem of the town Žalec and the whole Savinjska valley.

With this paper in the empirical approach, field work and gathering of information we have tried to draw together as much data on their creative life and the life of that era.

Key words: the town of Žalec, Savinjska valley, hop-growery, composer

VSEBINA	STRAN
UVOD	5
1. JANEZ HAUSENBICHLER	6
1.1 Janez Hausenbichler kot oče savinjskega hmeljarstva	7
1.2 Janez Hausenbichler kot velik slovenski rodoljub	8
1.3 Janez Hausenbichler kot ustanovitelj in član številnih društev	9
1.4 Janez Hausenbichler kot župan	11
1.5 Janez Hausenbichler kot pobudnik gradnje planinske koče na Mrzlici	11
1.6 Kako so Žalčani izkazali spoštovanje velikemu rojaku.....	12
2.FRAN ROBLEK	17
2.1 Fran Roblek kot odličen hmeljar	18
2.2 Fran Roblek kot sadjar.....	23
2.3 Fran Roblek kot župan in občinski odbornik	23
2.4 Fran Roblek kot član številnih društev.....	27
2.5 Pomen Frana Robleka za Savinjsko dolino.....	28
2.6 Obiskali smo Roblekovo domačijo.....	32
3. RISTOSAVIN	35
3.1 Življenje in delo.....	36
3.2 Savinovo delo	38
3.3 Savinova hiša.....	44
3.4 Risto Savin v spominih nekaterih starejših Žalčanov	48
4. ZAKLJUČEK.....	50
5. VIRI IN LITERATURA	50

UVOD

Žalec je majhno in mlado mesto v Spodnji Savinjski dolini in ima zelo bogato zgodovino. Mnogi ga poznajo kot slovensko hmeljarsko središče, vendar ima še veliko drugih zanimivosti in znamenitosti, saj je pridobil trške pravice že v 13. stoletju. Zelo zanimivo je staro mestno jedro, kjer so mnoge lepo ohranjene stare hiše in turški stolp. Med njimi so tudi hiše skladatelja Rista Savina, hmeljarja Janeza Hausenbichlerja in gospodarstvenika Frana Robleka. V mnogih so majhne trgovinice in lokali. Če se sprehodite po starem mestnem jedru, si lahko ogledate Savinovo rojstno hišo in njegovo spominsko sobo. Sprehod po starem delu mesta nas popelje v zgodovino življenja tega kraja, kjer so živeli, delovali, ustvarjali in vplivali na njegov razvoj mnogi pomembni Žalčani. V tej raziskovalni nalogi predstavljamo nekaj več o življenju treh Žalčanov, ki so pripomogli k ugledu Savinjske doline doma in v svetu. Za njihove zasluge so se jim med drugim oddolžili s spominskimi obeležji tudi s spominskimi obeležji na pročeljih rojstnih hiš.

1. JANEZ HAUSENBICHLER

Kdo je bil Janez Hausenbichler?

Rodil se je 13.1. 1838 v Žalcu in mnogi ga uvrščajo med najznamenitejše ljudi Savinjske doline. Ljudsko šolo je obiskoval v Žalcu, v Celju pa je obiskoval okrožno glavno šolo. Ker starši niso bili premožni, so sklenili, da je zanj najbolje, da se izuči kakšne obrti. To mu je prišlo prav kasneje v življenju .

»Tako se je mladi Janez priučil medicarskemu rokodelstvu. Ker pa takrat ni bil noben rokodelec spoštovan, ako ni šel kot pomočnik s culico na rami križem sveta, je tudi Janez Hausenbichler kot 17 - letni mladenič vzel zlate nauke svoje matere v srce in pa culico na rame ter se je podal po svetu, da se izobrazí in spozna šege in navade tujih krajev in drugih ljudstev. Štiri leta je bil po svetu med tujimi ljudmi, kjer je videl mnogokaj, se mnogo naučil ter marsikaj poskusil.«

Ko mu je umrl oče, se je vrnil v Žalec, da pomaga materi pri delu. Kmalu pa mu je prepustila vse gospodarstvo in mladi gospodar je po poroki zaživel polno in ustvarjalno življenje.

Slika 1: Janez Hausenbichler z ženo in nečakinjama Vir: OKC

¹ (J. Kač: Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1900).

1.1. JANEZ HAUSENBICHLER KOT OČE SAVINJSKEGA HMELJARSTVA

Med Slovenci bo ostal Janez Hausenbichler najbolj poznan po tem, da ga imenujejo za očeta savinjskega hmeljarstva. V zgodovini bo ostal zapisan kot mož, ki je skupno s Karlom Hauptom in novoceljskim oskrbnikom Jožetom Bilgerjem zasadil prvi hmelj v Savinjski dolini. To je bilo kmalu potem, ko je bil sprejet zakon o kmečki odvezi in je bil tudi savinjski kmet osvobojen tlačanstva. Da se je vzgoji in pridelovanju hmelja posvetil z vso vnemo, dokazuje tudi njegova knjižica, ki je bila namenja kmetom, ki so bili brez potrebnega znanja o hmeljarjenju. Knjižica, ki je bila izdana leta 1881 v Ljubljani, ima naslov » *Navod v hmeljariji*«². V njej so osnovni napotki za uspešno pridelovanje hmelja. V uvodu je zapisal: » Draga mi domovina, čez vse si mi pa ti narodnjak, kateremu v pouk in korist posvetim to knjižico«.

Jaka Slokan je o Janezu Hausenbicherju kot učitelju savinjskega kmeta (po pripovedovanju Ivana Rojnika) zapisal naslednje: » Komaj sem nehal hoditi v osnovno šolo, so me oče že poslali v Žalec k Hausenbichlerju, da bi se pri njem naučil, kako ravnati s hmeljem. Nisem bil edini, menda pa najmlajši. Tudi priletni dedci so z mano vred s štango delali luknje, postavljali rante, štrajfali, obsipavali, kultivirali, obirali in sušili pri Hausenbichlerjevih«³

»Da bi pridobil savinjskemu hmelju dovolj dobrih kupcev in dobro ime, se je podal na Češko, Wirtenberško, Bavarsko, Prusijo, kjer se je seznanil s kupci hmelja, se poučil o kupčiji s to rastlino in naznanil v teh krajih, da tudi v Savinjski dolini rase enaki, če ne boljši hmelj kakor tam. Tako je vsako leto v Savinjsko dolino privabil več kupcev, ki so in še vedno prinašajo lepe denarje pridnim poljedelcem.«⁴

² Janez Hausenbichler: *Navod v hmeljariji*. Ljubljana 1881

³(J. Kač: *Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ*. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1900).

⁴ (J. Kač: *Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ*. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1900).

Janez Hausenbichler

Slika 2: Janez Hausenbichler vir: OKC

1.2. JANEZ HAUSENBICHLER KOT VELIK SLOVENSKI RODOLJUB

»Po očetovi smrti se je vrnil domov in prevzel gostilno. Njegova gostilna je po podatkih Rajka Vrečerja postala žarišče naprednega življenja v Savinjski dolini. Gostom je stregel z vso prijaznostjo in v njegovi gostilni je vsakdo dobil dobro jed in pošteno kapljico. Za vsakega je imel prijazno besedo. V družbi je bil kratkočasen, ljubil je lepo petje in sam zelo rad prepeval narodne pesmi. Dobro obiskanost svoje gostilne je znal spretno izkoristiti za obujanje narodnega življenja in postala je zbirališče narodnjakov in ognjišče, okrog katerega so se zbirali možje in mladeniči in se ogrevali za narodno reč.«⁵

Kot velikega slovenskega rodoljuba ga najdemo med podpisniki vabila na 'žavski' tabor, ki se je vršil 6. septembra 1868 in je bil izrednega pomena za prebujanje slovenske narodne zavesti. Navduševal je rojake in jih vzpodbujal, da se tabora udeležijo in za to žrtvoval tudi veliko denarja. Tabora, ki je Slovence vzpodbujal k boju za svoje pravice in enakopravnost, seje udeležilo več tisoč ljudi iz vse Slovenije. V njegovi hiši so odločali o slovenskem taboru, tu so se zbirali podpisi za 'taborski proglas', v njej so oblikovali zapisnik.

⁵ (J. Kač: Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1900).

Pod vplivom taborske ideje je bila ustanovljena narodna čitalnica, katere ni sam le ustanovil, ampak jo je na svoje stroške tudi vzdrževal. Kmetom je posojal svoje časopise, jim jih naročal za svoj denar, samo da so brali in se izobraževali.⁶

1.3. JANEZ HAUSENBICHLER KOT USTANOVITELJ IN ČLAN ŠTEVILNIH DRUŠTEV

Kot velik ljubitelj konj in pospeševalec konjereje v Savinjski dolini je bil prvi predsednik *DIRKARSKEGA DRUŠTVA*. Društvo je vsako leto od 1. 1887 dalje prirejalo dirke na žalski gmajni pri Savinji. Pripomogel je k temu, da je država vsako leto pošiljala plemenske žrebce v Savinjsko dolino. Dosegel je tudi, da so vsako leto ocenjevali konje in nagrajevali pridne konjerejce.

Leta 1880 je bilo v Žalcu ustanovljeno tudi *PROSTOVOLJNO GASILSKO DRUŠTVO*. Prvi načelnik je bil Janez Hausenbichler.

Slika 3: Gasilci v Žalcu 1884

vir: Božiček

⁶ (J. Kač: Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za 1. 1900).

Ker je bil po srcu veseljak, je malo pred svojo smrtjo ustanovil *TAMBURAŠKI KLUB*. Na svoje stroške je kupil tamburice in se z navdušenostjo učil igranja .

» Lepo je bilo gledati osivelega častitljivega moža sedeti med mladimi gospodi tamburaši z rdečo čepico na glavi, ko je z veseljem brenkal na milo doneče strune ter navduševal tudi mlajše tovariše za godbo«. ⁷

Slika 4: Tamburaši

vir: Božiček

Leta 1881 je bil kot vsestransko gospodarsko in politično razgledan domačin postal prvi vodja novo ustanovljenega zavoda *SAVINJSKE POSOJILNICE* v Žalcu. To je bilo izrednega pomena za gospodarstvo vse Savinjske doline. Zaradi številnih gospodarskih zaslug je od mnogih občin prejel častno občanstvo.

⁷ (J. Kač: Savinjski zbornik IV - v nadaljevanju SZ. Povzeto po Koledarju Mohorjeve družbe za l. 1900).

1.4. JANEZ HAUSENBICHLER KOT ŽUPAN

Od leta 1888 do 1893 je opravljal županske posle. Njegovo narodno zavednost dokazuje tudi dejstvo, da je na začetku svojega županovanja uvedel slovensko uradovanje v trgu Žalec.

V času njegovega županovanja so pričeli graditi savinjsko železnico od Celja do Velenja. To je bila v tistem času velika pridobitev za Žalec in okolico. Zavedajoč se pomena prometne povezave, je občinski odbor podaril zemljišče za gradnjo železniške postaje deželnemu odboru v Gradcu, da je gradnja lahko hitreje stekla.

Slika 5: Železniška postaja Žalec na začetku 20. stoletja

Vir: K. Bauer

1.5. JANEZ HAUSENBICHLER KOT POBUDNIK GRADNJE PLANINSKE KOČE NA MRZLICI

V drugi polovici 19.stol. se je planinska ideja oprijela tudi prebivalcev sprva na savinjski strani, nekoliko kasneje tudi na zasavski. Ko se je prebivalstvo začelo narodnostno prebujati, je naraščalo tudi zanimanje za gorski svet. Takrat je bilo v navadi, da so

planince imenovali turiste. Kasneje pa so ljudi, ki so zahajali v hribe oziroma planine, poimenovali planinci. Na Mrzlico so večkrat prihajali Žalčani, bodisi kot planinci, še večkrat pa kot lovci.

Na Mrzlico se je večkrat povzpел kot planinec in lovec tudi Janez Hausenbichler, takratni velmož Savinjske doline, skupno s svojimi prijatelji. Ker je bil nad tem vrhom izredno navdušen, je tudi sam že leta 1894 omenjal, da bi bilo dobro, če bi postavili na Mrzlici planinsko zavetišče. To njegovo misel, so kasneje udejanjili njegovi žalski prijatelji iz planinskih vrst, vendar šele po njegovi mnogo prerani smrti.

Maja leta 1899 so ustanovili pri Savinjski podružnici Slovenskega planinskega društva v Žalcu gradbeni odbor za zgraditev planinske kočice na Mrzlici - savinjskem Triglavu, kakor je Mrzlico imenoval Fran Kocbek. V odboru so bili Ivan Kač, Anton Petriček, Fran Roblek in Josip Širca. Koča naj bi se imenovala po pokojnem vzornem rodoljubu Janezu Hausenbichlerju. Odbor je imel nalogo, da zagotovi ustrezno lokacijo za postavitev kočice, dovoljenje in načrt za izdelavo, predvsem pa da zbere potrebna denarna sredstva. Kočo, poimenovano po velikem rojaku, so slavnostno odprli 28.9.1899.⁸

1.6. KAKO SO ŽALČANI IZKAZALI SPOŠTOVANJE VELIKEMU ROJAKU

Kako spoštovan je bil med rojaki, je pokazal tudi njegov pogreb, ki se ga je udeležilo mnogo ljudi vseh stanov, ki so mu tako izkazali spoštovanje in hvaležnost. Planinski vestnik je leta 1896 zapisal, da je umrl mož, ki je imel velikanske zasluge za gospodarski, narodnostni, kulturni, denarniški, gasilski, planinski in drugi napredek Savinjske doline.

⁸ Tine Lenarčič, Mrzlica - knapovski in savinjski Triglav

Slika 6: Osmrtnica Janeza Hausenbichlerja

vir : Božiček

Ob 100- letnici rojstva 1. 1938 so Žalčani v zahvalo in spomin na velikega rojaka na pročelje hiše, v kateri se je rodil, živel in umrl, vgradili spominsko ploščo z reliefom in spominskim napisom .

Slika 7 : Spominska plošča Janeza Hausenbichlerja

vir: Savinjski zbornik, 1978

Danes je na mestu njegove rojstne hiše zgrajena nova hiša, spominska plošča, vrnjena na isto mesto, pa mimoidoče spominja na pomembnega in zaslužnega moža za razvoj Žalca in Savinjske doline.

Fotografija 1: Nova hiša s ploščo

vir: avtorji

V spomin na Janeza Hausenbichlerja je tudi ena od žalskih ulic poimenovana po njem.

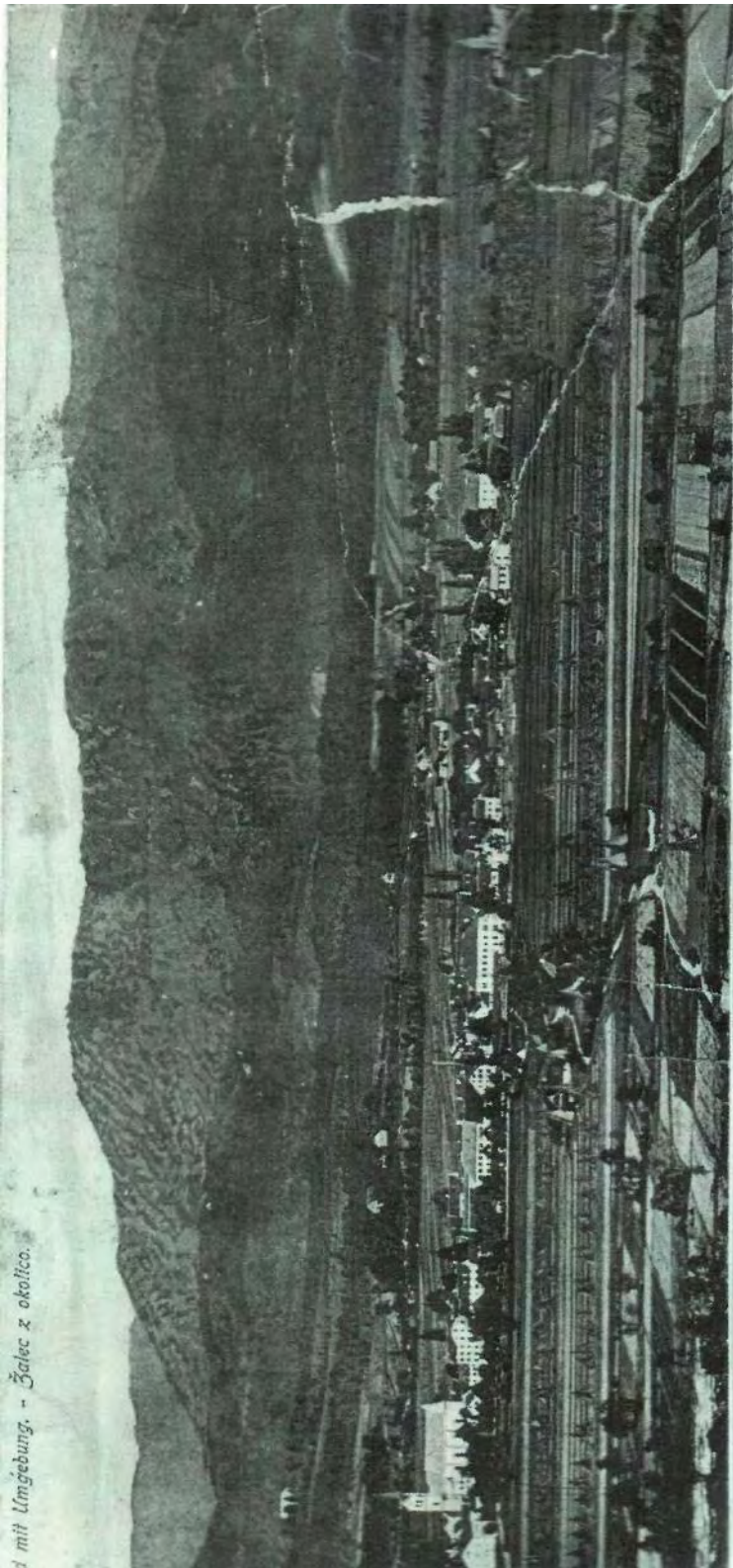
Fotografija 2: Hausenbichlerjeva ulica

vir: avtorji

Le redki pa najdejo njegov nagrobnik na žalskem pokopališču.

Fotografija 3: Nagrobnik na žalskem pokopališču vir: avtorji

ŽALEC Z OKOLICO pred I. svetovno vojno

vir: Hleb

2. FRAN ROBLEK- hmeljar, narodni in gospodarski delavec Savinjske doline

F. Roblek

Slika 8: Fran Roblek

Vir: Danilo Goriup

Fran Roblek se je rodil leta 1865 v Žalcu kot četrti in najmlajši otrok očeta Franca in matere Marije. Realko je obiskoval v Celju, v Ljubljani pa je zaključil Mahrovo trgovsko šolo. Ker mu je oče zgodaj umrl, se je po enoletni vojaški službi vrnil domov in prevzel veliko domače posestvo.

Slika 9: Roblekova domačija

Vir: D. Goriup

»Zaradi mnogih vrlin, bistrega duha, vsestranskega znanja, železne volje ter čuta dolžnosti in odgovornosti je prevzemal številne zadolžitve, ki jih je opravil z najboljšimi uspehi, naj je šlo za udejstvovanje na gospodarskem, socialnem ali političnem področju.« (Danilo Goriup: Fran Roblek, narodni in gospodarski delavec Savinjske doline. Kraj izdaje 2005, str.3)

2.1 FRAN ROBLEK KOT ODLIČEN HMELJAR

Prvi hmelj je na svojih njivah zasadila že njegova mati, ki je kot umna kmetovalka sledila vzorom začetnika savinjskega hmeljarstva, Janeza Hausenbichlerja. Njeno delo je sin Fran odlično nadaljeval.

Že zelo zgodaj se je vključil v » Južnoštajersko hmeljarsko društvo v Žalcu », ki se je leta 1918 preimenovalo v » Hmeljarsko društvo za Slovenijo«, ki mu je predsedoval vse do svoje smrti. Bil je vzoren hmeljar. S svojim delom je dosegel, daje bil njegov hmeljski pridelek med najboljšimi. V svojih hmeljiščih je prirejal » poučne shode«, na katerih je svoje znanje in ugotovitve posredoval tudi drugim.

Po lastnem načrtu si je uredil sušilnico, ki je bila najboljša v takratni banovini. Ko je zgradil še večji objekt s sušilnico na nasprotni strani deželne ceste Ljubljana - Celje, je le-ta služil tudi za prireditve. Starejši Žalčani se spominjajo znane 'Roblekove dvorane'. Tu je bil leta 1922 Savinov večer, v njej so prirejali plese , igre in druge manifestacije.

am bo Vašo

n zelo važne
samega sebe
svoje lastno-

SK Celjem za vstop v podsavezno li-
go bo v nedeljo 16. t. m. ob 17. urah
celjski Glaziji. Za sodnika je dolo-
čen g. Dolinar iz Ljubljane, za na-
mestnika pa g. Mohorko. Tekma bo
vsekakor zelo zanimiva in napeta.
Celjani bodo morali napeti vse sile,
da bodo hoteli doseči dober rezultat.

„Stric v toplicah“ na žalskem odru

Prostovoljno gasilno društvo na
Gornji Ložnici je uprizorilo v nede-
ljo 25. junija v Roblekovi dvorani v
Žalcu veseloigro v štirih dejanjih
»Stric v toplicah«, ki jo je iz nemščiči-
ne prevlel Franc Zorin. Režija je bila
v rokah gosp. Ferleža, ki se je po-
trudil opiliti uprizoritev, kolikor je

(g. Alojz Lešnik)
vseč. Anica, C
(gldč. Marija De
privaditi odrske
zadostuje, če ob
njač, kopališki
Herman) je kot
segel blažilno, da
gova po obleki
Vse ostale vloge
na.

Kulisna in sc
vsem ustrezala.
bile povsem posr
sledke med deja
ski koncert celjs
bil le srednji —
stava me je zad
bližala polnočna

SMARK

Poslovanil B. Rihterilš

razburjen, da bi mogel spati.

89 ustavil na postaji Château-Thierry. Tu s
da je razplašena splošna mobilizacija.
začel zid iz železa in ognja, ki me je loč
ljubljeni vladarice lautenburške.

Ke sem izstopil na vzhodni postaji,
parno kakor pred nevihto, toda veliki F
miren. O! Mesto, nekoč sem se tako zel

Slika 10: Časopisna novica

Vir: Nova doba, 14. 7.1933

Fotografija 4: Roblekova sušilnica

Vir: avtorji

Kot izvrsten hmeljar je na hmeljskih razstavah prejemal visoka odlikovanja. Družina hrani nekatera najpomembnejša:

1. Bronasta medalja 1888, Spodnje štajerska regionalna razstava v Celju
2. Bronasta medalja 1900, Svetovna razstava v Parizu
3. Častna spominska medalja 1908 ob 25. letnici Inštituta za pivovarstvo v Berlinu
4. Zlata medalja 1910, Mednarodna razstava v Londonu
5. Zlata medalja 1913, Kmetijska razstava alpskih dežel v Gradcu

Slika 11: Medalje

Vir: D. Goriup

Fran Roblek je bil poleg Josipa Širce tudi pobudnik in soustanovitelj 'HMELJARNE' - prvega jugoslovanskega zavoda za skladiščenje in konzerviranje hmelja. Zgradili so jo leta 1902 v neposredni bližini železniške proge. Veliko hmelja vrste 'golding' so prepeljali z vlaki. Rajko Vrečer je zapisal, da je njegova zasluga tudi njeno povečanje in razširitev leta 1927. Hmeljarna je doživela žalostno usodo, saj je leta 1960 do tal pogorela.

Slika 12: Hmeljarna v Žalcu

Vir: D. Goriup

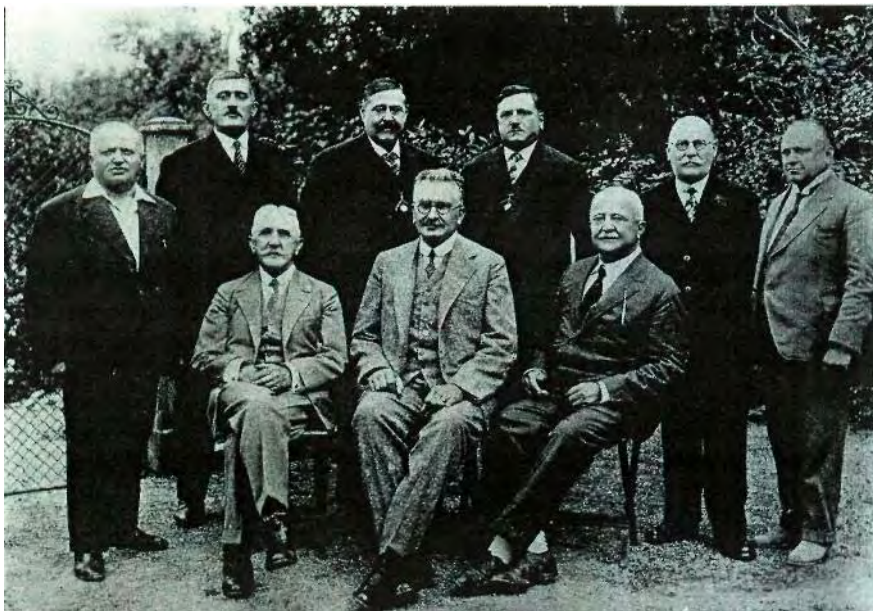
Slika 13: Dovažanje hmelja v hmeljarno Vir: D. Goriup

Slika 14: Na vagone naložen hmelj

Vir: I. Božiček

Od leta 1907 se je kot predsednik podružnice Kmetijske družbe posvečal tudi splošnim problemom savinjskih kmetovalcev. Po Hausenbichlerjevi smrti je prevzel vodstvo Savinjske posojilnice, ki je imela velike zasluge za širjenje hmeljskih nasadov v dolini, za izobraževanje strokovnjakov in narodnih učiteljev ter za dobrodelne namene.

Slika 15: Načelstvo in nadzorstvo Savinjske posojilnice

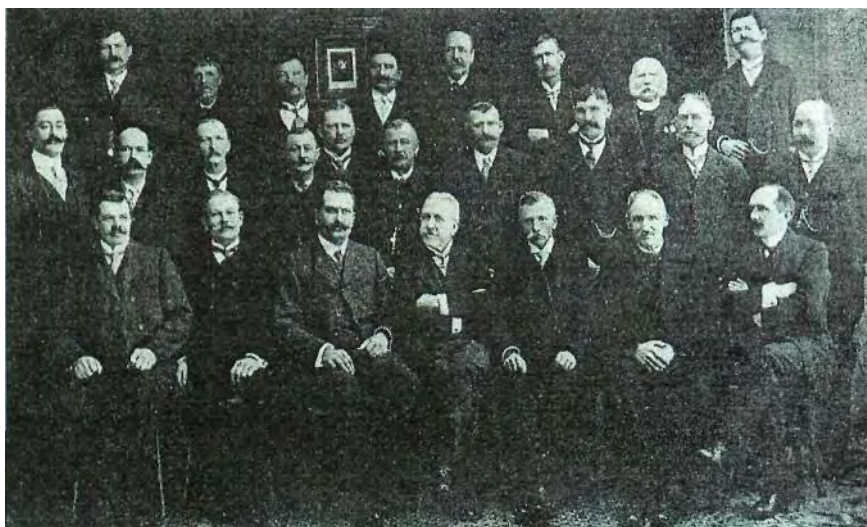
Vir: I. Božiček

2.2. FRAN ROBLEK KOT SADJAR

Fran Roblek se je posvečal tudi sadjarstvu. Leta 1915 je kupil posestvo Mirošan in na obsežnih poljedelskih površinah uredil po takratnih strokovnih načelih sodoben sadovnjak. V njem je posadil 1200 dreves jabolk visoke rasti in nato še 800 dreves, saj so izredno ugodni klimatski in talni pogoji omogočali pridelavo kvalitetnih štajerskih jabolk. Sadovnjak je urejal vse do smrti, za njim pa je gospodarjenje prevzela ena njegovih hčera. (Goriup, str. 9)

2.3. FRAN ROBLEK KOT ŽUPAN IN OBČINSKI ODBORNIK

Od leta 1894 - 1916 je bil prvi svetovalec in član odbora žalske trške občine. Županstvo je prevzel za Josipom Širco leta 1916. Tudi on se je zavzemal za uradovanje v slovenskem jeziku z vsemi krajevnimi uradi in strankami.

Slika 16: Občinski odbor 1911-1913

Vir: I. Božiček

Že leta 1905 je kot odbornik podal predlog za izgradnjo nove osnovne šole v Žalcu. Šolo so slovesno odprli leta 1911.

Slika 17: Prva OŠ. v Žalcu

vir: I. Božiček

Prizadeval si je tudi za ustanovitev meščanske šole . Po večletnih prošnjah na Deželni šolski urad v Gradcu je ob koncu prve svetovne vojne (1918) odprla vrata prva meščanska šola na takratnem Spodnjem Štajerskem.

Hmeljarna, ljudska in meščanska Šola 1918. leta

Slika 18: Ljudska in meščanska šola iz 1. 1918

Vir: Savinjski zbornik, 1983

Prav tako si je tudi prizadeval, da bi železnica stekla čim bliže trgu.

Na njegovo pobudo je v Žalcu že leta 1912 začela delovati ELEKTRARNA, ki je trgu dala električno razsvetljavo. Vseskozi je bil njen predsednik.

Čas njegovega prvega županovanja je segel v najbolj kritično dobo prve svetovne vojne. Spretno je moral krmariti med skrbjo in zavzemanjem za domačine na eni strani, na drugi strani pa je moral ustreči raznim zahtevam vojaške oblasti. Njegova žena Ana Roblek je vodila v prostorih šole 'OZDRAVILIŠČE' za ranjene vojake (str.)

Fran Roblek pa ima zasluge tudi pri izgradnji nove cerkve v Žalcu. Ker je postala stara cerkev premajhna, so se zavzemali za izgradnjo nove. To pa ni bilo tako preprosto. Za gradnjo je zahtevala avstrijska vlada osebno poročstvo v obliki izjave, ki jo je med drugimi podpisal tudi Fran Roblek. V tej izjavi so podpisani jamčili z vsem svojim imetjem, da se bo najkasneje v treh letih po porušenju stare cerkve zgradila nova.

Slika 19: Stara cerkev

Vir: Stegenšek: Ljubitelj krščanske umetnosti, MB 1914

Sl. 56. Žalec. Obrambni stolp in obzidje tabora.

Slika 20: Obzidje s kamenjem

Vir: Stegenšek: Ljubitelj krščanske umetnosti, MB 1914

Slika 21: Nova cerkev

Vir: Stegenšek: Ljubitelj krščanske umetnosti, MB 1914

Nova cerkev je bila dograjena leta 1906.

Glede na vse zasluge, ki si jih je pridobil kot občinski odbornik, kot župan in kot državni poslanec dunajskega parlamenta, kjer je uspešno zastopal narodne, kulturne in gospodarske interese prebivalcev Savinjske doline, je bil leta 1911 imenovan za častnega občana trga Žalec.

Slika 22: Diploma častnega občana

Vir: Danilo Goriup

Drugi del županovanja Frana Robleka je bil v letih od 1927 do 1932.

2.4. FRAN ROBLEK KOT ČLAN ŠTEVILNIH DRUŠTEV

»Kljub vsestranski zaposlenosti je bil tudi velik ljubitelj narave, lovec in planinec ter navdušen 'sokol'. Že od mladih let je pravilno pojmoval naloge in dolžnosti pravega lovca, zato je bil vedno v prvih vrstah 'zelene bratovščine'. Mnoga leta je deloval kot odbornik in podpredsednik celjske podružnice SLD. Predsedoval je lovskemu društvu Žalec, ki ga je zaradi zaslug leta 1932 izvolilo za dosmrtnega častnega predsednika.«
(Goriup, str.)

Slika 22: Diploma dosmrtnega častnega predsednika

Vir: D. Goriup

Bil je član Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva, član izvršilnega odbora za gradnjo koč na Mrzlici (Hausenbichlerjeve koč), zasluge pa ima tudi za izgradnjo ceste iz Solčave v Logarsko dolino.

Aktiven je bil tudi v 'dirkarskem društvu', kjer je že leta 1887 deloval kot tajnik in blagajnik. Društvo je prirejalo konjske dirke na 'žalski gmajni' ob Savinji in skrbelo za napredek konjereje.

Kot ljubitelj glasbe pa je bil tudi član tamburaškega orkestra.

2.5 POMEN FRANA ROBLEKA ZA ŽALEC IN SAVINJSKO DOLINO

Časopis *Jutro* je 23.3. 1935 zapisal: » Fran Roblek, ki bo v nedeljo ob pol 17. položen k večnemu počitku na domačem pokopališču, bo ostal Žalcu in vsej Savinjski dolini svetel vzgled narodnega in gospodarskega delavca. Žalec je v žalnih zastavah, a v obžalovanju nenadne izgube se domači kraj zaveda, da s Franom Roblekom ni samo umrl eden najboljših sinov Savinjske doline, temveč da je odšel iz vrst slovenskih gospodarstvenikov eden najvidnejših pionirjev.

Slika 23: Roblekova grobnica na žalskem pokopališči

Vir: avtorji

Fotografije so bile posnete na Roblekovi domačiji. Fotografirali so člani novinarskega krožka.

2.6 OBISKALI SMO ROBLEKOVO DOMAČIJO

Konec meseca marca smo pod vodstvo mentorice ge. Metke Hleb nekateri učenci v okviru raziskovalne naloge obiskali domačijo Frana Robleka.

Pred obiskom njegove domačije smo se seznanili z njegovim življenjepisom, ki ga je napisal njegov vnuk Danilo Goriup.

Prispeli smo pred njegovo hišo. Najprej sem opazila majhen kipec na hiši, ki predstavlja Frana Robleka. Pri vhodu smo pozvonili in prijazno sta nas sprejela g. Goriup in njegova žena. Popeljala sta nas po domačiji Frana Robleka. Prelepa hiša, stara sušilnica in vrt so nam čas zavrteli sto let nazaj. Ustavili smo se pred kozolcem, ki je bil narejen on Franovem rojstvu in sodi med najstarejše kozolce v Sloveniji. Pozorno smo poslušali zgodbo Franovega vnuka, ki je postajala vse bolj zanimiva. Našo pozornost je pritegnila tudi stara sušilnica, ki je bila v takratnih časih najsodobnejša v Savinjski dolini. Gospod Goriup nam je povedal, kje in po kateri poti so hodili na polje. Všeč mi je bil tudi njihov vrt, ki ga sestavljajo najrazličnejša drevesa. Ustavili smo se pri dveh smrekah, ki jih je posadil Fran Roblek pred svojo poroko. Pod smrekama je bila bela klop, ki je bila kot nalašč za obujanje spominov. Gospod Goriup se svojega deda ne spominja prav dobro, saj je bil ob njegovi smrti star komaj šest let.

Iz vrta smo odšli v hišo. Vstopili smo skozi mogočna vrata. Odšli smo do spominske sobe, kjer smo si ogledali odličja, ki jih je Fran Roblek dobil kot odličen hmeljar, staro pohištvo, stare slike... Mojo pozornost so pritegnile slike njegovih prednikov ter slika iz leta 1910, na kateri sta bila Fran Roblek in njegova hči v starinskem avtomobilu. Izvedeli smo, da je bil Fran Roblek prvi, ki je imel v Žalcu svoj avto. Izvedeli smo tudi, kako je Roblekovo hišo nenačrtovano obiskal prestolonaslednik Franc Ferdinand. Ko je obiskal naše kraje, se mu je namreč pokvaril avto in edino pri Roblekovih so ga lahko popravili. Na ogled je bila tudi plaketa, ki jo je Roblek dobil kot častni občan občine Žalec. Podpisali smo se v spominsko knjigo, naredili nekaj fotografij in se polni vtisov poslovili. Za vse nas je bilo to prijetno doživetje in poučna ura zgodovine o našem domačem kraju.

Tanja Stjepanovič

ŽALEC pred I. svetovno vojno

vir: Hleb

6. RISTO SAVIN - skladatelj

3.1. ŽIVLJENJE IN DELO

Skladatelj Risto Savin se je rodil kot Friderik Širca leta 1859 v Žalcu, v hiši, ki nosi letnico 1669. Rodil se je kot zadnji izmed šestih otrok očeta Ernesta in matere Barbare, roj. Žuža. Ljudsko šolo je obiskoval v Žalcu in Celju, realko pa v Ljubljani. Kot otrok je rad prepeval, v času šolanja pa se je bolj zanimal za glasbo kot za šolske predmete. V svet glasbene teorije ga je prvi popeljal upokojeni učitelj Mihael Vučnik, ki je tedaj živel pri bratu v Žalcu. Prepeval je na koro in se učil klavirja. Ko mu je bilo 14 let, je uglasbil neko cerkveno zborovsko skladbo, ki so jo na žalskem koro radi prepevali.

Slika 23: Mladi Friderik z materjo

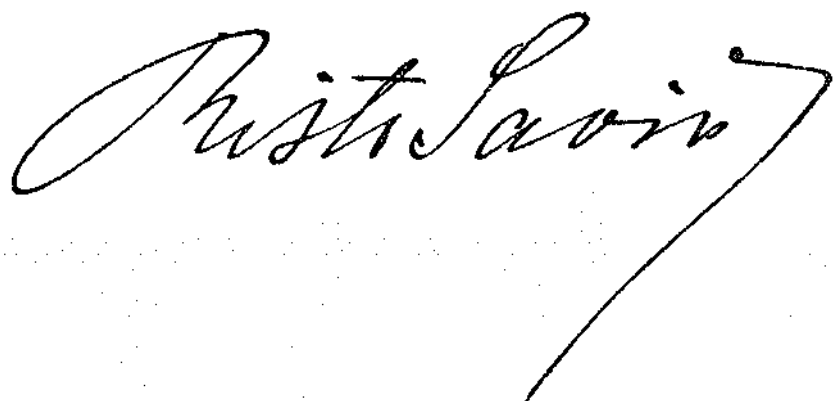
Slika 24: Friderik Širca z bratom Josipom

Vir: Cvetko Dragutin

Leta 1878 je stopil kot prostovoljec v topniški polk v Gradcu in tam ostal do 1881 leta, ko je postal rezervni topniški poročnik. Na izbiro vojaškega poklica je vplival tudi slab gmotni položaj domače hiše, kar ga je sililo, da se čim prej osamosvoji.

V času prvega službovanja v Osijeku (1881-1884) mu je bila glasba bolj postranskega pomena. Nato je dve leti študiral na višji topniški šoli na Dunaju, po končanem študiju pa

je služboval v Sarajevu. Tu je prvič začel misliti na sistematično glasbeno šolanje. Na različnih prireditvah se je pojavljal kot pevec in klavirski spremljevalec. Zaradi njegovega vsestranskega delovanja v javnosti, si je zaradi vojaškega poklica izbral psevdonim RISTO SAVIN. Hristo je bilo pogosto bosansko ime, s Savinom pa je izrazil svoje krajevno poreklo.

A handwritten signature in cursive script, reading "Risto Savin". The signature is written in black ink on a white background. The letters are fluid and connected, with a prominent flourish at the end of the word "Savin".

Slika 25: Savinov podpis

Vir: Cvetko Dragutin

V letu 1888 sta mu umrla starša, zato je zaprosil za premestitev v Prago. Tu je nanj močno vplivalo razgibano glasbeno življenje češke prestolnice. 1890 je bil premeščen v Przemisl, leta 1891 pa na Dunaj, kjer je poučeval geografijo in vodil pevski zbor na tamkajšnji topniški kadetnici.

Prihod na Dunaj je bil najvažnejši za njegov glasbeni razvoj. Dunaj je namreč nudil obilo možnosti za širjenje glasbenega obzorja. Za resnejše začetke skladanja štejemo dela, nastala po letu 1891, ko mu je bilo 32 let. Vse do sredine prve svetovne vojne, ko je zaprosil za upokojitev, se je zaradi vojaške službe selil iz kraja v kraj. Leta 1917 je kot generalmajor v Leobnu zapustil vojaški poklic in se posvetil komponiranju. Preselil se je v Žalec, kjer se je začel ukvarjati s kmetovanjem, predvsem s hmeljarjenjem. V svojem 70. letu se je poročil z Olgo, vdovo Bergman, rojeno Potočnik.

Slika 26.: Savin z ženo Vir: I. Božiček

Preselila sta se na Savinovo pri Ptuju, kjer sta živela do leta 1935. Tega leta je umrl Savinov brat Josip, zato sta se preselila na posestvo v Žalec. Tu je skladal do svojih zadnjih dni. 15.12.1948 je umrl v Zagrebu, tri dni kasneje pa je bil v Žalcu pokopan .

Fotografija 6: Savinova grobnica

Vir: avtorji

3.2. SAVINOVO DELO

Celotno obdobje ustvarjanja lahko razdelimo na štiri ustvarjalna obdobja.

PRVO USTVARJALNO OBDOBJE (1891-1907)

V tem obdobju je začel Savin s skladateljsko dejavnostjo. Leta 1891 je bil premeščen na dunajsko topniško kadetnico. Prihod na Dunaj je bil zanj zelo pomemben, saj je imel tu na razpolago operne in koncertne prireditve, ki jih je vneto obiskoval. Širile so mu glasbeno izobrazbo, saj je iz njih spoznaval najpomembnejša dela svetovne operne in koncertne literature. Tu je spoznal tudi številne znane glasbenike. Izpopolnjeval pa je tudi svoje glasbeno znanje. V tem času ga je s svojimi pesnitvami osvojil Anton Aškerc in uglasbil je tri njegove pesmi, ki so znane pod naslovom *Tri Aškerčeve balade*.

Ko je bil službeno premeščen v Prago, se je tudi tam navduševal nad opernim in koncertnim življenjem. Nanj so močno vplivali češki glasbeni mojstri, še zlasti Bedrich Smetana. Tudi v Pragi se je dodatno izobraževal. V tem obdobju je napisal svoje prvo odrsko delo *Poslednja straža*, ki jo je prvič uprizorilo Hrvatsko zemaljsko kazalište v Zagrebu leta 1906.

RAZPORED.

1. BELA pl. ADAMOVICH: Adagio za veliki orkestar.
 2. »Proslove«, govori gđja. Ljuba Iveković.

POSLEDNJA STRAŽA.

3. Opera u jednom činu od R. SAVINA. Rieči po baladi ANTUNA AŠKERCA, preveo F. Ž. MILER.
 Redateljji: gg. ravnatelj ANDRIJA FIJAN i nadredatelj ANTON.

LICA :

Prosjak g. Nikola Zec	Petar, vojnik, njegov zemljak . . . g. Ernesto vites Cammarota
Kapral g. Lav Vodvaška	Majka gđja. Marija pl. Weingartner
Tona, vojnik (Slovenac) g. Zvonimir Jeretin	Maruša gđja. Draga Šterp

Narod, seljaci, gosti. Dogadja se u 18. stoljeću za carice Marije Teresije.

4. IVAN pl. ZAJC: »Nikola Šubić Zrinjski«:
 a) Dvopjev Sulejmana i Levija iz I. slike, pjevaju gg. Nikola Zec i Vaclav Anton.
 b) Arija Sulejmana iz I. slike, pjeva g. Nikola Zec.

5. IVAN pl. ZAJC: »Vienac narodnih pjesama« za mješoviti i dječjački zbor uz pratnju orkestra.

JOSIPU JURJU SLAVA!

Rieči F. Ž. MILERA, glazba IVANA pl. ZAJCA.

LICA :

Mlada gospođa gđja. Jela Crnojević Seljakuja gđjica. Stava Korlović

Slika 27: Fotokopija gledališkoga lista iz Zagreba

Vir: D. Cvetko

Kronist Rajko Vrečer je zapisal: «Tej predstavi je prisostvoval varaždinski stotnik-avtor Risto Savin- in njegov brat Josip Širca, Karel in Avgusta Janič in kronist.»⁹

Nastanejo pa tudi številni samospevi, med katerimi je *Skala v Savinji* vzbudila veliko pozornost. Številne pozitivne kritike pa so mu pokazale, da je na pravi poti. Prav tako je v slovenskih skladateljskih vrstah doživel pohvalo njegov samospev *Zimska idila*. Strogi kritik G. Krek je zapisal: «Tudi najnovejše Savinovo delo nam je prav dobro ugajalo... Nabavite si Savinovo skladbo, tu imate lepo, rahlo in hvaležno slovensko pesem.»

Do konca prvega ustvarjalnega obdobja je napisal še številne samospeve, ki so bili objavljeni v Novih akordih.

⁹ Rajko Vrečer: Savinjska dolina

¹⁰ G. Krek

Slika 28: Savin leta 1898

Vir: D. Cvetko

DRUGO USTVARJALNO OBDOBJE (1907-1918)

Drugo ustvarjalno obdobje je zaznamoval uspeh opere *Lepa Vida*.

Sam skladatelj je večkrat dejal, da ga je motivikala zanimala že, ko je bil še dijak in je v Zvonu bral Jurčičev roman. V Varaždinu je naredil skico za operni libreto, leta 1907 pa je dokončal prvo, široko zasnovano operno delo *Lepa Vida*. Že ob krstni izvedbi je uspela in v glasbeno-književni prilogi *Novih akordov* leta 1910 je Anton Lajovic zapisal tudi značilne besede: «Risto Savin je med našimi slovenskimi opernimi skladatelji oni, ki je tudi v našo operno produkcijo uvedel moderna načela muzikalne drame in moderno glasbo.»¹¹

Novo predelana opera je bila ponovno uprizorjena koncem leta 1928, vendar ni najbolj uspela, kar dokazujejo kritike nekaterih skladateljev Davorin Cvetko. Kljub temu pomeni *Lepa Vida* velikanski korak za skladateljev ustvarjalni razvoj, pravi: «*Lepa Vida* je prinesla v slovensko opero svežino. Bila je prva v modernem duhu grajena slovenska opera in tedanji slovenski skladatelji bi morali v njej iskati vzore.»¹²

¹¹Novi akordi, 1910

¹²Davorin Cvetko

TRETJE USTVARJALNO OBDOBJE (1918-1923)

Konec prve svetovne vojne pomeni za Savina veliko spremembo. Njegovo vojaško službovanje je končano, naselil se je na posestvu v Žalcu in se v celoti posvetil kmetovanju in skladateljskemu delu. V tem obdobju je pisal samospeve, ustvaril pa je tudi drugo veliko opero *Gosposvetski se*. Prvič je bila uprizorjena leta 1932 v ljubljanski operi. Opera je bila sicer dobro sprejeta, vendar pa je imel skladatelj to delo za svoje najbolj šibko operno delo.

V tem obdobju je nastal tudi balet z zanimivim naslovom *Čajna punčka*.

Najznačilnejše delo tega obdobja pa je opera *Matija Gubec*. Idejo za to opero je dobil, ko se je v Zagorju srečal s potomci junakov, ki so se nekoč uprli za »staro pravdo«. Z njo pa je bilo zaključeno tudi Savinovo operno ustvarjanje.

Leta 1930 je Rajko Vrečer, učitelj v Žalcu in velik domoljub, v svoji knjigi Savinjska dolina zapisal, da je bil leta 1922 Savin odlikovan z redom sv. Save IV. razreda. Ta red mu je osebno pripel celjski vladni svetnik dr. Leopold Žužek, dne 5. marca 1922 v občinski pisarni v Žalcu ob navzočnosti občinskega odbora in zastopnikov domačih društev. Zvečer pa je bil v Roblekovi dvorani »Savinov večer«, ki ga je slovesno začel žalski župan Vinko Vabič. Nastopil je kvartet Primorje iz Ljubljane, slavnostni govor pa je imel Rajko Vrečer, ki je slavil zasluge odlikovanca Rista Savina, prvega sina žalskega trga, ki se je povzpел na najvišjo točko glasbenega ustvarjanja in ga kot skladatelja slovenskih oper priznava in ceni vsa jugoslovanska javnost.

ČETRTO USTVARJALNO OBDOBJE (1924-1948)

V zadnjem obdobju je živel in deloval v Žalcu. Z mnogimi slovenskimi glasbeniki je bil v dobrih odnosih, njegov najboljši prijatelj pa je bil Slavko Osterc. V tem času je pisal predvsem zborovske skladbe in samospeve. Uglasbil je več pesmi Franceta Oniča, Otona Župančiča in A.M. Slomška. V pisanju tekstov pa se je poskusil tudi sam. Leta 1938 se je prvič lotil komponiranja mladinskih zborov. K temu so ga vzpodbudili veliki uspehi Trboveljskega slavčka, katerega koncerte je tudi sam obiskoval. Prav tako ga je h komponiranju vzpodbudil mladinski pevski zbor iz Rakeka, ki je odlično izvajal nekatere

njegove pesmi (Maj in Tecimo). D.Cvetko ugotavlja, da bi zborovskih skladb napisal še več, če bi bilo na razpolago več primernih tekstov. Zato se je posvetil skladbam za veliki orkester in klavir. Tik pred drugo svetovno vojno je ustvaril še zbirko skladb za mladinske zборе (Pet mladinskih zborov).

Začetek druge svetovne vojne je Savinovo skladateljsko delo pretrgal za vse obdobje do leta 1945. Ostal je v Žalcu, poskril večino rokopisov, da ne bi bili uničeni, in molčal. Po koncu vojne je ponovno začel pisati skladbe za mladinske zборе.

Božji dih gre čas pogane
(Družba ženski) Aisto Savin op. 48

Ando marcato
p. a. me se pti - mi - zax - die ni - em - ga zas se
De - se - ni - mi - Acce - deo an - zom - glo - ma se

no - se - xal - je - ni - ti - ra - ni - ce - ni -
ta - ni - ce - ni -

sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -

sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -

pizzicato
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -

ritardando
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -
sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi - sta - ni - mi -

Aisto Savin
1948

Slika 29: Skladba »Božji dih«

Vir: D. Cvetko

V letu 1948 je napisal svoj poslednji opus pod naslovom Pet mladinskih zborov, vse na Župančičeva besedila. S tem je zaključil svoje četrto in zadnje ustvarjalno obdobje.

Slika 30: Skladateljjev poslednji podpis Vir: D. Cvetko

Kako pomemben skladatelj je bil Risto Savin nam pove tudi slika, ki visi v prostorih Slovenske filharmonije, Slika je velika pet krat dva metra in jo je naslikal slikar in skladatelj Saša Šantel. Dobil je namreč nalogo, da upodobi najvidnejše domače skladatelje na eni sliki. Slikar jih je zbral v veliki, v baročnem slogu opremljeni sobi v posameznih skupinah okoli klavirja, harmonija in mize v ospredju. Smiselno jih je razvrstil po generacijah. Risto Savin sedi pri harmoniju.

Slika 31: Slovenski skladatelji

vir: S.Šantel

3.3. SAVINOVA HIŠA

Fotografija 7: Savinova hiša danes

Vir: avtorji

Stara trško hišo, ki je več kot poldrugo stoletje nudila varno streho trgovski in posestniški družini Širca, je Zavod za kulturo v Žalcu razvil v živahno kulturno središče. Društvo skladateljev se je skladateljevemu spominu oddolžilo z odkritjem spominske plošče na njegovem domu že leto dni po njegovi smrti.

levo izvede v lednu matere in otroka. Toda žal so nastale tehnične ovire in izvedba ni bila mogoča. Tudi one so mnogo ur žrtvovale za izvedbo sejma, hiskale so tudi mladinski dom Tončke Lečeve z darili za malčke.

IV. četrti so v tekmovalstvu posvetile posebno pozornost politični vzgoji.

IV. četrti je naša najboljša krajevna organizacija AFŽ ter poseduje že v dru-

ustanovile pionirski kotiček in se že borijo za primeren prostor.

Zg. Hudinja je naša vaška organizacija. Čeprav so te žene obremenjene z delom so naredile na zadruženem sektorju že 500 prostovoljnih ur, za sekcijo Mati in dete pa okoli 100 ur. Tudi one so se dobro pripravile za sejem — saj niso mnogo zaostale za drugimi. Njihova skojnica je bila obložena z raznovrstnimi stvarmi. Žene so izrazile željo,

lečaje pritegnejo čim več žena.

Opisano je delno delo vseh krajevnih odborov AFŽ Celje-mešo v tem tekmovalstvu. Mnogo več bi lahko napisali o vsakem posameznem odboru po statističnih podatkih, a opisali smo le nekatere uspešne značilne točke na terenih. Iz vsega tega je razvidno, da so naše žene res požrtovalne in da bodo v bodoče pristopile k tekmovalstvu z največjim elanom.

Odkritje spominske plošče skladatelju Ristu Savinu

Risto Savin, s pravim imenom Friderik Štrca, se je rodil 1. 1859. v Žalcu. Ker je obiskoval ljudsko šolo in si pridobil tudi osnovno glasbeno izobrazbo. Dimenzijo je obiskoval v Celju, nato pa se je posvetil vojaški službi in služil v različnih krajih kot n. pr. na Dunaju, v Pragi, v Varaždinu, Sarajevu in drugod. S koncem prve svetovne vojne je njegova vojaška aktivnost prenehala in skladatelj se je stalno naselil na svojem domu v Žalcu.

Savin je bil plodovit skladatelj ter nam je zapustil preko 50 različnih del. Pravo brišče njegove kompozicije pa so bili romospevi in opere: Lepa Vida, Gospodovski sen in Matija Gubec. Po stilu je bil skladatelj novoromantik, ki pa se je znal prilagoditi novemu času in novim stilnim pogledom. Melodično često naslonjen na slovansko in zlasti na srbsko motiviko, razvija v svojih ustvaritvah svojo umetniško potenco, gradi v prepledeh, izsnih formah, išče zanimiv harmonski izraz in izliva vse te elemente v plastične, močne glasbene celote. Vzoredi, ki jih je Savin iskal ali jim hote ali ne hote sledil na svojih razvojni skladateljski poti, so bili različni. Pri tem pa nikakor ni mogoče trditi, da bi Savin ne izklesal tudi svojega osebnega izraza. Bil je razviden v Lepi Vidi, najboljšem njegovem opernem delu, pa tudi v Matiji Gubcu in še posebej v nekaterih njegovih romospevih in zborih. Savin je

predstavnik slovenske novoromantične opere, ker je prav on prvi vnesel pridobitve modernih glasbenih stremeljenj v slovensko opero v začetku tega stoletja in je pri tem posegel po snovi, ki je za slovansko zgodovino važna: Gospodovski sen in Matija Gubec nam to nazorno potrjuje.

Osebnost skromen Savin je umetniško deloval tudi v poslednjih letih svojega življenja. V tem razdobju je skladal zbo-

re in med njimi posebno mladinske zборе, v katerih se je znal zelo približati otrokovemu čustvovalstvu. V času okupacije, v letu 1943. je napisal štirinosemdesetleten partizansko koračnico »V boj«. Zivahen in delaven je dočakal skoro 90 let, ko je smrt prekinila njegovo pomembno delo.

Društvo skladateljev Slovenije se ho oddolžilo skladateljevemu spominu z odkritjem spominske plošče na njegovem domu v Žalcu. Svečanost se bo vršila v nedeljo 9. oktobra ob 10 dopoldne. Istega dne popoldne ob 16 bo koncert v Domu ljudske prosvete v Žalcu. Koncert skladb Rista Savina se bo vršil tudi v Celju in sicer v soboto 8. oktobra v Domu ljudske prosvete.

Ljudska univerza v Celju na pragu nove sezone

Nekoč je bil prepad med resnično umetnostjo, pravo prosveto in nepotvrjeno znanostjo na eni ter ljudskimi delovnimi množicami na drugi strani zares nepremostljiv. Naša slavna NOB je tudi v tem pogledu izvršila popolno revolucijo: prepada ni več! Naša umetnost in znanstveni izsledki postajajo ljudskim množicam vsakdanja potreba. Gledališke predstave, literarni večeri, koncerti itd. so večinoma razprodani. Tak razveseljiv pojav je pač dokaz, da smo glede kulturno-prosvetnega udejstvovanja na pravi poti, obenem pa imamo tudi tu kšipota za naše bodoče delo. Vsi se globoko za-

vedamo, da pravega napredka ni brez izobrazbe. Tej panogi kulturnega dela pa smo posvečali doslej premalo pozornosti. Izobrazba je potrebna vsakemu našemu delovnemu človeku, saj si brez izobraženih kadrov poti v socializem ne moremo prav predstavljati. Ljudska univerza v Celju kot ustanova, katere naloga je na poljuden način posredovati ljudskim množicam znanstvene izsledke in izobrazbo z različnih panog kulturnega življenja, si je na pragu nove sezone postavila smoter, krepko izpolniti vrzel, ki smo jo v tem pogledu mogli ugotoviti.

Dne 4. t. m. je imel odbor ljudske univerze v Celju sestanek, da postavi načrt

Slika 32: Časopisni članek ob odkritju spominske plošče

Vir: Celjski tednik, glasilo OF, leto II, št.41, Celje, 8.10.1949¹³

Kljub temu so bili pritlični prostori kar nekaj časa namenjeni drugim dejavnostim. Dolgo časa je bila v njej knjigarna in prodajalna čevljev PEKO.

¹³ Celjski tednik, glasilo OF, leto II, št.41, Celje, 8.10.1949

Slika 33: Savinova hiša po letu 1960

Vir: Savinjski zbornik V, 1983

Danes je v pritličnih prostorih urejen Savinov likovni salon, kjer so že bile razstave vseh najpomembnejših slovenskih likovnih umetnikov, in stalna galerija del Oskarja Kogoja. Tu se občasno odvijajo tudi glasbene prireditve. V nekdanji delovni sobi Rista Savina pa je urejena spominska soba, kjer so razstavljeni nekateri osebni predmeti, fotografije, priznanja in odlikovanja.

Fotografija 8., 9.: Medalje , vojaški rekviziti

Vir: G.Kozmus

V tem prostoru pa smo se zaman ozirali za njegovim klavirjem. Zvedeli smo, da se še vedno nahaja v privatni lasti in prav bi bilo, da je zaradi svoje zgodovinske vrednosti vrnjen na mesto, ki mu edino pripada. In kaj nas v Žalcu še spominja na Rista Savina ?

Po skladatelju nosi ime glasbena šola in tudi ena od ulic je poimenovana po njem.

Fotografija 10: Glasbena šola Risto Savin

Vir: avtorji

Fotografija 11: Ulica Rista Savina

Vir: avtorji

Vsako leto ob slovenskem kulturnem prazniku pa na svečani prireditvi zaslužni ustvarjalci na kulturnem področju prejmejo Savinova priznanja.

3.4. Risto Savin v spominih nekaterih starejših Žalčanov

V času njegove pozne starosti sem bila še otrok. Rista Savina pa se zelo dobro spominjam, saj smo otroci večkrat videli njegovo kočijo, v katero je bil vprežen bel konj. Na njej sta se peljala z ženo, ki je bila oblečena zelo gosposko, s klobukom in rožnatim dežnikom. S kočijo sta se peljala na ogled svojega posestva ali pa do perišča na Lavi, kjer so perice bogatim tržanom prale perilo. Kljub veliki razliki v starosti sta dajala vtis imenitnega para. Spominjam se, da na dan njegovega pogreba nismo imeli pouka. Zbrali smo se na trgu ob cesti in spremljali žalni sprevod ter se tako z mnogimi Žalčani poklonili njegovemu spominu.

Jožica Lorbek

Leta 1946 smo stanovali v Bergmanovi hiši (zraven občine), ki je bila last Savinove žene Olge. Vsak mesec smo plačevali najemnino in tako sem imela večkrat priliko govoriti s Savinom. Bil je prijazen in zgovoren mož.

Anica Košec

Rista Savina se bolj spominjam kot veleposestnika, manj pa kot skladatelja. V času moje mladosti mnogi nismo niti vedeli, kako zelo spoštovan skladatelj je. Iz pripovedovanja svoje matere pa se spominjam, da je večkrat dejal, da bo postal znan šele po svoji smrti. Z ženo sta večkrat odhajala nadzirat delo na polju. Kljub temu, da se nikoli prej ni ukvarjal s kmetovanjem, mislim, da je bil dober in skrben gospodar na svojem posestvu.

Marija Klampfer

ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo predstavili življenje in delo treh mož, pomembnih Žalčanov, ki so živeli v 19. ali na prelomu 19. v 20. stoletje, in pomembno zaznamovali zgodovino našega kraja. Ugotovili smo, da premalo poznamo zgodovino svojega kraja in ljudi, ki so živeli v njem. Še najbolj poznamo skladatelja Rista Savina, ki ima v Žalcu tudi največ prepoznavnih obeležij. S pomočjo literature in intervjujev smo spoznavali življenje Janeza Hausenbichlerja in Frana Robleka, ki sta v svojem času vsak na svojem področju živela in delovala kot sposobna gospodarstvenika in domoljuba.

Največ novega smo zvedeli o Franu Robleku, ki ima veliko zaslug za gospodarski razvoj Spodnje Savinjske doline. Prav je, da so njegovi potomci z obeležjem na obnovljeni rojstni hiši opozorili na njegov pomen.

Prav tako tudi obnovljena rojstna hiša Janeza Hausenbichlerja v starem mestnem jedru mimoidoče opozarja, da je tu živel mož, najbolj zaslužen za razvoj hmeljarstva v Savinjski dolini.

VIRI IN LITERATURA

1. Vrečer,R., Savinjska dolina, Žalec 1930
2. Slovenski biografski leksikon, III. knjiga
3. Goriup, D.,Fran Roblek,hmeljar, gospodarstvenik, politik,Žalec,2005
- 4 .Lenarčič , T.,Mrzlica, Savinjski in knapovski Triglav, Ljubljana 1989
5. Savinjski zbornik IV, 1978
6. Savinjski zbornikV, 19983
7. Savinjski zbornikVII, 1998
8. Stegenšek, A., Ljubitelj krščanske umetnosti, Maribor, 1914
9. Cvetko, D. Risto Savin, Ljubljana,1949
10. Šantel ,S., Slovenski skladatelji, DZS Ljubljana, 2005